

Dr Marek GRUCHELSKI
Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie
Dr inż. Józef NIEMCZYK
Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie

PERSPEKTYWY ROZWOJU SEKTORA ROLNO-ŻYWNOŚCIOWEGO W NOWYCH PAŃSTWACH UNIJNYCH W ŚWIETLE PROBLEMATYKI MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI (WARSZAWA 19 – 20 LUTY 2007 r.)®

Dotychczasowy okres poakcesyjny nowych państw członkowskich UE, można uznać za udany w odniesieniu do sektora rolno-żywnościowego i obszarów wiejskich. Na skutek wsparcia środkami publicznymi poprawiła się sytuacja ekonomiczna producentów rolnych i żywnościowych, jak również konsumentów żywności, którzy ze względu na rozwój przemysłu spożywczego oraz zwiększony import żywności otrzymali bogatszą i tańszą ofertę produktów żywnościowych. W wielu nowych państwach członkowskich wystąpiły wahania w zakresie wielkości produkcji oraz w obrotach w handlu zagranicznym. Polska na tym tle prezentuje się dobrze, wzrosła produkcja żywności oraz jej eksport.

Najważniejszą kwestią obecnie jest wypracowanie korzystnego dla wszystkich członków UE, w tym nowych państw członkowskich autonomicznego modelu wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

WPROWADZENIE

Impulsem do zorganizowania konferencji było zróżnicowanie poglądów i niezadowolenie, zwłaszcza w nowych państwach unijnych co do budżetu wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej na lata 2008 – 2009 r. Rada Europejska zdecydowała w grudniu 2005 r. o potrzebie powszechnego przeglądu tego budżetu przez ekspertów, w tym jego dostosowania do potrzeb realizacji założeń wspólnej polityki rolnej. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele nowych państw unijnych (UE-10 oraz Bułgarii i Rumunii). Wnioski z konferencji miały być, zgodnie z deklaracją Komisji Europejskiej, uwzględnione w nowym tekście przeglądu wspólnej polityki rolnej UE.

Analogicznymi problemami zajmowano się na konferencji Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Wigrach w dniach 13 – 16 czerwca 2007 r. (w ramach Programu Wieloletniego realizowanego przez Instytut). Podczas tej konferencji zwrócono uwagę na kilka istotnych cech sektora rolnego w nowych państwach członkowskich UE, w tym podkreślono:

- średnio dwukrotnie niższy poziom rozwoju gospodarczego nowych członków UE niż państw UE-15,
- wysokie tempo wzrostu gospodarczego, średnio ok. trzykrotnie wyższe niż w państwach UE-15,
- duży udział nowych państw członkowskich w unijnej produkcji rolno-żywnościowej, w tym w poszczególnych grupach produktów. Udział nowych członków w produkcji wynosi – 29% (zboża), 17% (buraki cukrowe), 19% (warzywa), 13% (owoce), 16,5% (mięso), 19,5% (mleko).

Największym producentem rolno-żywnościowym wśród nowych państw członkowskich jest Polska. Zajmuje ona trzecie miejsce w UE w zakresie produkcji zbóż, buraków cukrowych, warzyw, natomiast czwarte pod względem produkcji

rzepaku, wieprzowiny, mięsa drobiowego oraz mleka [3]. Interesujące jest, jak Polska wypada w porównaniach do innych nowych państw członkowskich UE w zakresie efektywności funkcjonowania wspólnej polityki rolnej ?

Celem niniejszego artykułu jest ocena stanu produkcyjno-rynkowego i dochodowego sektora rolno-żywnościowego nowych państw unijnych, w tym przetwórstwa rolno-spożywczego oraz omówienie niektórych aspektów perspektywy rozwojowej rolnictwa europejskiego i jego otoczenia – w oparciu o analizę danych zawartych w materiałach międzynarodowej konferencji (Warszawa 19-20 luty 2007).

NIEKTÓRE ASPEKTY PRODUKCJI I RYNKU ORAZ SYTUACJI EKONOMICZNEJ W SEKTORZE ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYM NOWYCH PAŃSTW UNIJNYCH

Generalnie biorąc po akcesji do UE, w większości nowych państw unijnych produkcja rolno-żywnościowa uległa dalszym zmianom; w niektórych kierunkach wzrosła w innych spadła. Spadek produkcji rozpoczął się w okresie przedakcesyjnym, to jest w okresie (i wskutek) transformacji społeczno-gospodarczej realizowanej w tych państwach. Przyczyny załamania się produkcji były różne; głównie były konsekwencją dostosowywania produkcji rolno-żywnościowej do potrzeb rynku lub inaczej mówiąc konsekwencją przemian strukturalnych w sektorze rolno-żywnościowym. Szczególnie jaskrawo prezentował się spadek produkcji w Polsce, ze względu na różnorodność kierunków produkcji i nastawienia produkcyjnego gospodarstw rolnych. W Polsce, np. spadła w okresie transformacji (i stowarzyszenia ze wspólnotą Europejską) produkcja zarówno surowców żywnościowych jak i przetworów, np. mleka, masła, żywca wołowego, baraniego, ziemniaków,

rzepaku, lnu i innych produktów. Jednakże tuż przed akcesją, widoczny jest począwszy od 2000 r., nie tylko spadek, ale również wzrost (na skutek wdrożenia procesów modernizacyjnych i restrukturyzacyjnych) wolumenu produkcji rolniczej w niektórych grupach produktów, w nowych państwach członkowskich UE. Obrazuje to poniższe przykładowe zestawienie niektórych grup towarowych, w trzech wybranych nowych państwach członkowskich UE, pomiędzy latami – 2000 ('00) – 2006 ('06):

Produkt (w tys. t)	Polska	Czechy	Litwa
– og. żywiec rz (w tym drob.)			265 ('03) 314 ('06)
– wołowina	426 ('98-'00) 362 ('04-'06)	74,7 ('00) 63,0 ('05)	27,3 ('03) 46,6 ('06)
– wieprzowina	2021 ('98-'00) 2047 ('04-'06)	181,5 ('00) 284,4 ('05)	41,6 ('03) 84,7 ('06)
– m. drobiowe św.	559 ('98-'00) 994 ('98-'00)	41,7 ('00) 84,5 ('05)	19,4 ('03) 53,5 ('06)
– mleko sur.	11900 ('98-'00) 11600 ('04-'06)		1796 ('03) 1955 ('06)
– masło		63,9 ('00) 55,6 ('05)	
– sery i twarogi		151,6 ('00) 147,7 ('05)	
– cukier		367,0 ('00) 573,0 ('05)	
– piwo (tys. hl)		17,8 ('00) 18,9 ('05)	
– ziarno zbóż	25083 ('98-'00) 26113 ('04-'06)		
– oleiste (gt. rzepak)	1 063 ('98-'00) 1 571 ('04-'06)	709,5 ('02) 880,1 ('06/'07)	

Warto podkreślić, że udział samego rolnictwa w wytwarzaniu wartości dodanej (brutto) wynosi w analizowanych państwach – 4,1% w Polsce, 3,3% w Czechach oraz 5,0% na Litwie.

Można powiedzieć, że wzrost produkcji występuje w branżach strategicznych dla danego kraju, najintensywniej restrukturyzowanych i rozwijanych oraz tych które nie podlegają drastycznym unijnym limitom produkcyjnym tak jak cukrownictwo, przemysły – skrobiowy, tytoniowy. Wyjątek stanowi mleczarstwo, w którym mimo ustalonego w Traktacie Akcesyjnym limitu produkcji mleka (kwoty mlecznej) zwiększa się tuż po akcesji skup mleka do przetwórstwa do wielkości wynegocjowanej kwoty.

Najczęściej wzrost produkcji występuje w branży mlecznej, mięsnej (zwłaszcza w zakresie mięsa drobiowego), olejarskiej (tłuszczów roślinnych).

Zmiany w wolumenie produkcji, zwłaszcza żywności przetworzonej wynikał również ze zmiany struktury popytu na żywność w Polsce. **I tak spadło spożycie masła na rzecz tłuszczów roślinnych, co według niektórych jedynie opinii uznawane jest za korzystną zmianę polskiej diety.** Spadło również nieco spożycie cukru, ziemniaków i przetworów zbożowych, co również jest zjawiskiem pozytywnym. Zbliżone

tendencje można odnotować w innych krajach. Na Litwie np., spadło pomiędzy 2003 a 2006 rokiem spożycie produktów zbożowych, ziemniaków, jaj; zaś odwrotnie niż w Polsce wzrosło spożycie masła, cukru.

Niestety, zauważyć można w Polsce również niekorzystne zmiany popytu, np. na względnie „zdrowe” produkty z punktu widzenia nowoczesnej diety takie jak – wołowina¹, ryby i przetwory z ryb oraz baranina, których produkcja i podaż na rynek spadła.

W związku z intensywnym napływem na rynek europejski, w tym polski, odzieży ze sztucznych tkanin, załamał się krajowy przemysł przędzalniczy, a tym samym spadła znacząco produkcja i podaż wełny oraz włókna lnianego, a tym samym podaż tkanin i wyrobów odzieżowych, odznaczających się dużą zdrowotnością.

Cechą rozwojową sektorów rolno-żywnościowych nowych państw członkowskich jest widoczny na ogół wzrost przetwórstwa żywności, co pozwala na zwiększanie tempa wzrostu popytu na żywność, zarówno na rynek wewnętrzny, jak i w eksporcie, zwłaszcza, że procesy inwestycyjne i modernizacja przemysłu spożywczego umożliwiły zwiększenie ilości zakładów przetwórczych posiadających uprawnienia do eksportu na rynek unijny. Trzeba jednakże podkreślić, że przemysł rolno-spożywczy w nowych państwach członkowskich jest słabiej rozwinięty niż w państwach UE-15. Wartość produkcji tego przemysłu wynosi (w cenach bieżących) ok. 65 mld euro, podczas gdy w państwach UE-15 ok. 720 mld euro rocznie [3].

W niektórych państwach, w tym w Polsce, nastąpiło przejściowe załamanie tempa wzrostu produkcji żywności przetworzonej bezpośrednio po akcesji.

Przykładowo wzrost wartości produkcji sprzedanej polskiego przemysłu spożywczego wynosił prawie 8,0% w 2003 r. i ponad 10% na początku 2004 r. Po akcesji wskaźnik ten obniżył się do 3% [2], ale ponownie rósł od 2005 r. Był to efekt wzrostu nakładów inwestycyjnych w polskim przemyśle spożywczym, podobnie jak w przemyśle węgierskim, gdzie nakłady inwestycyjne przed akcesją wzrosły dwukrotnie, ale ich wzrost został zahamowany po akcesji. W efekcie od 2004 r. produkcja tego przemysłu malała w tempie 4% rocznie.

Nakłady inwestycyjne w polskim przemyśle spożywczym wyniosły – 5,71 mld zł w 2003 r., 6,76 mld zł w 2004 r., 6,19 mld zł w 2005 r. oraz 6,80 mld zł w 2006 r [2]. Analogiczny, tj. stopniowy wzrost nakładów widoczny jest w czeskim sektorze produkcji żywności i napojów (EKD – 15), mianowicie z 11 mld CZK w 2000 r. do 13 mld CZK (czeskich koron) w 2005 r.

Niestety przemysł spożywczy kilku nowych państw członkowskich nie wytrzymuje konkurencji na rynku unijnym i produkcja żywności przetworzonej spada. Dotyczy to np. Węgier (udział przemysłu spożywczego w PKB spadł z 3,6% w 2001 r. do 2,6% w 2005 r.), ale również Słowenii, gdzie produkcja ta spadła o ok. 10%; wzrósł import żywności w większym stopniu niż jej eksport, co powoduje zahamowanie produkcji i rozwoju przemysłu spożywczego, między innymi ze względu na hamowanie wzrostu cen żywności, czy wręcz ze względu na spadek poziomu cen. W Czechach, między innymi na skutek wzmożonego importu żywności, spadły pomiędzy 2001 a 2006 rokiem

1 Spadek konsumpcji wołowiny nastąpił w związku z jej wysokimi cenami, podobnie jak w innych państwach, np. w Czechach.

ceny żywności i napojów średnio o 0,3%, w tym np. owoców i przetworów warzywnych o 3,7%, mięsa i przetworów mięsnych o 4,0%, ryb i przetworów mięsnych o 10,6%.

Specyficznym przykładem jest Łotwa. Po akcesji do UE wzrósł zarówno eksport, jak i import produktów rolno-żywnościowych, przy czym saldo tego handlu jest nadal ujemne podobnie jak przed akcesją, chociaż pozostaje ono na poziomie zbliżonym do okresu sprzed akcesji.

Analogiczna sytuacja wystąpiła w Słowenii, która była importerem netto żywności przed akcesją. Po akcesji do UE, podobnie jak na Łotwie, wzrósł zarówno eksport jak i import rolno-żywnościowy, przy czym saldo handlowe jeszcze pogorszyło się i wzrosło z 660,0 mln euro w 2004 r. do ok. 800 mln euro w 2006 r.

Tymczasem w Polsce widoczne jest wysokie tempo wzrostu produkcji² i eksportu żywności przetworzonej (wyższe niż tempo wzrostu importu żywności), ze względu głównie na relatywnie niskie ceny produktów rolnych i żywnościowych (najczęściej niższe od 10 do 40%, ale nawet kilkakrotnie niższe niż w państwach UE-15). Ceny ogólnie biorąc, rosły bezpośrednio po akcesji do UE – do połowy 2005 r., a następnie zaczęły spadać i stabilizować się, co spowodowało relatywne potaniecie produkcji rolno-żywnościowej. W efekcie polski eksport produktów rolno-żywnościowych wzrósł pomiędzy 2003 a 2006 rokiem ponad dwukrotnie (o ok. 205%), natomiast ok. dwu i półkrotnie do państw unijnych, niezależnie od wysokiej wartości złotego. Import tych produktów do Polski wzrósł istotnie, ale jak już wspomniano w mniejszym stopniu niż eksport, bo o ok. 170%.

Również na Litwie eksport rolno-żywnościowy wzrastał szybciej niż import. Np. pomiędzy 2003 a 2006 rokiem eksport rolno-żywnościowy wzrósł (w cenach bieżących) z 682 do 1 578 mln euro, natomiast import rolno-żywnościowy – z 690 do 1 429 mln euro.

Odwrotnie niż w Polsce i na Litwie, w Czechach eksport żywności (EKD-15) rósł wolniej niż import; eksport wzrósł pomiędzy 2000 a 2005 rokiem (w cenach bieżących) z 32,3 do 54,4 mld CZK. Odpowiednio import wzrósł z 44,2 do 73,3 mld CZK. W efekcie czeskie saldo w handlu produktami rolno-żywnościowymi, pogorszyło się; w 2000 r. wynosiło minus 11,9 mld CZK, natomiast w 2005 r. wzrosło do minus 18,8 mld CZK.

Polski sukces w eksporcie rolno-żywnościowym (jesteśmy w coraz większym stopniu eksporterem produktów rolno-żywnościowych, począwszy od 2003 r.) wynika z kilku uwarunkowań, a mianowicie:

- Relatywnie niskich kosztów produkcji (np. niższe ceny pracy) oraz niższych cen, na co składają się niekiedy niskie ceny skupu oferowane rolnikom. **Podwyżki cen produktów rolnych widoczne od końca 2006 r., np. zbóż i pasz, a od bieżącego roku również np. mleka mogą nieco osłabić rozwój polskiego eksportu rolno-żywnościowego,**
- Zróżnicowanej oferty eksportowej, na co składają się różne produkty rolne (w związku z wielokierunkowością polskiego rolnictwa), ale również przetworzone produkty żywnościowe w związku z wysokim poziomem rozwoju przemysłu spożywczego, zwłaszcza

mlecznego, mięsnego, owocowo-warzywnego, olejarskiego, napojów, w tym alkoholowych, przemysłu *pet food*’ów i innych,

- Ekologicznego charakteru polskich produktów rolno-żywnościowych, np. soków owocowych – jabłkowego, z czarnej porzeczki i innych,
- Dużej witalności polskich przedsiębiorstw handlowych, „wchodzących” bardzo aktywnie na nowe niszowe rynki zbytu, w tym na rynki nowych państw unijnych,
- Dotowania eksportu rolno-żywnościowego (refundacje wywozowe). Likwidacja tych refundacji najpóźniej do 2013 roku, do czego zobowiązała się Komisja Europejska w ramach negocjacji w WTO, wpłynie hamująco na rozwój tego eksportu, nawet jeśli nastąpi zniesienie limitów produkcyjnych (np. mleka) i ceny skupu produktów od rolników i z przemysłu spożywczego obniżą się.

Trzeba podkreślić, że eksport rolno-żywnościowy jest bardzo ważnym elementem prorozwojowym sektora rolno-żywnościowego obok wspomnianych form wsparcia produkcji, rynku oraz obok wsparcia strukturalnego, zwłaszcza w Polsce. Nie tylko polepsza sytuację ekonomiczno-finansową sektora, ale również jest bezpośrednim czynnikiem zwiększającym możliwości zbytu produktów z rolnictwa i przemysłu spożywczego.

ZNACZENIE PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNICH DLA STABILIZACJI I ROZWOJU SEKTORÓW ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYCH NOWYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UE

Reasumując, sytuacja ekonomiczno-finansowa sektorów rolno-żywnościowych nowych członków UE pogorszyła się po akcesji, jeśli nie uwzględnić wartości i znaczenia ekonomicznego płatności bezpośrednich. Po akcesji spadły na ogół lub nie wzrosły znacząco ceny produktów rolno-żywnościowych, ograniczyły się możliwości zbytu żywności na rynku wewnętrznym ze względu na jej import. Jeszcze przed akcesją wzrosły ceny środków produkcji dla rolnictwa, np., w Polsce (zwłaszcza w 2003 r.), w Słowacji (były np. średnio czterokrotnie wyższe w 2005 r. niż w 1999 roku, podczas gdy ceny produktów rolnych wzrosły w tym okresie tylko o ok. 70%). Można powiedzieć, że wobec skutków pełnej liberalizacji handlu zagranicznego po akcesji, w tym produktami rolno-żywnościowymi, sytuacja ekonomiczno-finansowa sektorów rolno-żywnościowych nowych państw członkowskich byłaby niezwykle trudna, gdyby nie wspierające tą sytuację oddziaływanie płatności bezpośrednich i innych rodzajów wsparcia, np. interwencji na rynku rolno-żywnościowym, dotacji eksportu oraz wsparcia inwestycyjno-strukturalnego podmiotów tego sektora, zarówno rolnych jak i z zakresu przetwórstwa żywności.

Wsparcie dochodów rolniczych po akcesji, spowodowało wzrost dochodu rolniczego w gospodarstwach i przedsiębiorstwach rolnych nowych państw unijnych. Średni szacunkowy poziom dochodu wyniósł w 2006 r. w stosunku do poziomu z 2000 r. [1] (na tle UE-25, gdzie poziom dochodu wyniósł 104,5%), mianowicie:

² Wartość produkcji sprzedanej polskiego przemysłu spożywczego wzrosła ok. 20% pomiędzy 2003 a 2005 rokiem.

- w Polsce – 170,0%,
- na Węgrzech – 160,8%,
- w Czechach – 152,5%,
- w Słowacji – 119,9%,
- w Słowenii – 140,0,
- na Litwie – 203,8%,
- na Łotwie – 222,6%,
- w Estonii – 226,7%.

Widać więc, że największymi beneficjentami akcesji do UE i przyjęcia zasad wspólnej polityki rolnej są państwa najmniejsze, głównie nadbałtyckie. Słowenia zyskała relatywnie mniej, ponieważ jej sektor rolno-żywnościowy był bardzo intensywnie wspierany z budżetu krajowego już przed akcesją, a ponadto po akcesji istotnie spadły ceny niektórych produktów, np. zbóż, mleka.

Poziom płatności bezpośrednich jest zróżnicowany nie tylko pomiędzy starymi państwami unijnymi (EU-15) a nowymi członkami UE, ale również pomiędzy nowymi państwami członkowskimi. Poziomy płatności obszarowej (*SAPS – Single Area Payment Scheme*) wraz z tzw. płatnościami uzupełniającymi (z budżetu krajowego) wynosiły w 2006 roku (między innymi dane DG AGRI), w euro/ha:

- średnio państwa EU-15 – 300,5 (300,5 – w 2010 roku),
- średnio nowe państwa członkowskie (EU-10) – 163,8 (252,0 – w 2010 roku)³,
- Polska - 122,9 (189,0 – w 2010 roku),
- Węgry - 174,3 (298,0 – w 2010 roku),
- Czechy – 172,2 (265,0 - w 2010 roku),
- Słowacja – 166,4 (256 – w 2010 roku).

Zróżnicowanie poziomu płatności wynika z różnych uwarunkowań, między innymi:

- kursu waluty krajowej do euro,
- poziomu tzw. plonu referencyjnego dla zbóż (im wyższy tym wyższa płatność), który dla Polski wynosi 3,00 t ziarna/ha, natomiast 4,73 dla Węgier, 4,20 dla Czech, 4,06 dla Słowacji,
- poziomu dopłat uzupełniających z budżetu krajowego. Wynosi on w euro/ha - 54,64 w Polsce, 53,68 na Węgrzech, 51,38 w Czechach oraz tylko 2,19 w Słowacji. Warto w tym miejscu powiedzieć, że w „starych” państwach unijnych (UE-15) oraz na Cyprze (335,44 euro/ha) i w Słowenii (230,14 euro/ha) – dopłaty do rolnictwa z budżetów krajowych są znacznie i wynoszą, w euro/ha, np.:
  - 733,24 w Finlandii,
  - 421,90 w Holandii,
  - 273,44 w Austrii,
  - 273,44 w Luksemburgu,
  - 182,93 w Belgii,
  - 128,63 w Irlandii,
  - 117,92 w Niemczech,
  - 102,10 w Danii,

- 102,44 w Szwecji,
- 91,65 w Portugalii,
- 83,59 we Włoszech,
- 77,32 we Francji oraz
- **86,87 średnio w całej UE-25.**

Niezależnie od zaprezentowanego zróżnicowania poziomu płatności bezpośrednich, trzeba podkreślić, że ich rola w zakresie wspierania rolnictwa w UE rośnie, mimo zmniejszania się ogólnego wsparcia unijnego sektora rolno-żywnościowego, wyrażonego wskaźnikiem PSE (*Producer Subsidy Equivalent*). Np. poziom płatności w UE (dawniej we Wspólnocie Europejskiej) wynosił (według danych OECD z 2006 r.):

- 13,4% ogólnego wsparcia sektora (w latach 1986 – 1988 r.); PSE wynosił w tych latach 41%,
- 50,2% w latach 2003 – 2005 r.; PSE – 34%,
- 56,0% w 2005 r.; PSE – 32%.

NIKTÓRE ASPEKTY PRZYSZŁOŚCI ROLNICTWA UNIJNEGO

Na konferencji w lutym 2007 roku poświęcono wiele uwagi przyszłości wspólnej polityki rolnej UE (CAP), ale i wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich (CRDP). Najczęściej były to bardzo ogólne wypowiedzi dotyczące strategii rozwoju tej polityki. Prof. Jerzy Wilkin podkreślał następujące zalety i wady CAP, między innymi:

- silne i dobrze zorganizowane lobby,
- długa tradycja i bogate doświadczenia,
- łatwo zdefiniowani beneficjenci,
- relatywnie łatwe do stosowania środki,
- wzrost zainteresowania wielofunkcyjnością rolnictwa,
- relacje konfliktowe z zasadami WTO.

Jednocześnie profesor podkreślił między innymi gorszą organizację polityki rozwoju obszarów wiejskich, ograniczone doświadczenia w jej realizacji, duże zróżnicowanie warunków rozwojowych i priorytetów i inne.

Przedstawiciele UKIE (R. Grochowska, Ł. Hardt, W. Burkiewicz, M. Chećko) mówili o dylematach rozwojowych wspólnej polityki rolnej:

- czy CAP powinna zostać domeną Komisji Europejskiej, czy zostać zrenacjonalizowana i przejść w gestię rządów państw członkowskich ?,
- czy utrzymywać wsparcie bezpośrednie dochodów rolniczych (płatności bezpośrednie), czy wsparcie badań i rozwoju (czyli wydatki w ramach tzw. *green box*) ?,
- czy liberalizować handel rolny, czy utrzymywać bariery importowe ?,
- czy wspierać wszystkich rolników, czy tylko zorientowanych rynkowo ?,
- realizować politykę rozwoju obszarów wiejskich w ramach CRDP, czy w ramach funduszu spójności ?,
- czy dopuścić nowe technologie do stosowania w rolnictwie (GMO – *Genetically Modified Organism*), czy produkować tradycyjnie ?

Na podstawie przytoczonych dwóch powyższych przykładów wypowiedzi (opinii) można zauważyć ścieranie się

3 Spadek konsumpcji wołowiny nastąpił w związku z jej wysokimi cenami, podobnie jak w innych państwach, np. w Czechach.

różnych poglądów co do przyszłości wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. Nie rozstrzygając zasadności tych opinii, należy podkreślić, że niezbędna jest powszechna we wszystkich państwach unijnych, reprezentujących różne warunki i poziomy rozwoju sektora rolno-żywnościowego autonomiczna dyskusja na temat przyszłości sektora, uwzględniająca potrzeby producentów rolnych i żywnościowych, a przede wszystkim konsumentów, którzy mają prawo do bezpieczeństwa zdrowotnego żywności.

Najprawdopodobniej przyszła wspólna polityka rolna i wspólna polityka rozwoju obszarów wiejskich, będzie kompromisem pomiędzy potrzebami rynku żywnościowego UE, a uwarunkowaniami światowego rynku żywnościowego.

PODSUMOWANIE

Na podstawie powyższego omówienia można sprecyzować następujące wnioski:

1. Zmiany jakie miały i mają miejsce w sektorze rolno-żywnościowym nowych państw unijnych zależą od wielu uwarunkowań, np. od stopnia przygotowania technicznego i technologicznego podmiotów rolniczych i przemysłu spożywczego oraz od przygotowania do konkurencyjności na rynku wspólnotowym, tj. od poziomu cen i ceł importowych. Im niższe były przed akcesją ceny produktów rolniczych i żywnościowych na rynku wewnętrznym danego kraju oraz im niższe były cła importowe, tym większe są poakcesyjne korzyści ekonomiczne z wdrożenia zasad wspólnej polityki rolnej;
2. Po akcesji widoczne są zmiany produkcji rolno-żywnościowej warunkowane zmianą cen i popytu, a te z kolei zależą głównie od kosztów produkcji (zwłaszcza wzrostu cen środków do produkcji rolniczej, stanu modernizacji zwłaszcza przemysłu spożywczego) oraz rozmiarów importu (w tym cen produktów importowanych) oraz eksportu. Wzrost cen żywności w nowych państwach unijnych był nieznaczny, poniżej poziomu inflacji;
3. Wydaje się, że rolnictwo w nowych państwach członkowskich UE uzyskało relatywnie większe korzyści niż przemysł spożywczy, ze względu na relatywnie duże znaczenie dopłat bezpośrednich do dochodów rolniczych;
4. Widoczne jest zróżnicowanie poziomu wsparcia sektora rolno-żywnościowego pomiędzy państwami nowymi członkami UE. Najważniejsze znaczenie miały i nadal mają płatności bezpośrednie. Trzeba jednakże podkreślić, że dochody rolnicze, chociaż dotyczą ich części przeznaczanej na inwestycje, również są zwiększane przez środki strukturalne. W latach 2004 – 2006 polscy rolnicy otrzymali ok. 3,0 mld euro w formie płatności bezpośrednich. Środki strukturalne wydane w tym okresie na rozwój obszarów wiejskich (w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego) wyniosły ok. 3,5 mld euro); część z tych środków trafiła do producentów rolnych i żywnościowych⁴;
5. Relatywnie największe korzyści z akcesji uzyskał sektor rolno-żywnościowy niedużych nowych państw członkowskich;
6. Zauważyć można pewne zmiany w poziomach spożycia różnych produktów rolno-żywnościowych. Wynika to zarówno ze zmiany gustów konsumentów, w tym ukierunkowujących się na produkty bardziej dietetyczne, ale również z relatywnie dużej oferty rynkowej w związku z rozwojem importu i relatywnie niskich cen produktów importowanych;
7. Niektóre nowe państwa członkowskie, w tym Polska istotnie zwiększyły eksport rolno-żywnościowy, głównie na rynki państw UE-15. Polska, Węgry oraz Litwa są eksporterami netto żywności. Eksport ten może z czasem kurczyć się wraz ze wzrostem kosztów produkcji w sektorze rolno-żywnościowym nowych państw członkowskich;
8. Niezwykle ważną rzeczą dla producentów rolno-żywnościowych ale również dla mieszkańców rejonów wiejskich jest kształt przyszłej wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. Wydaje się, że nowe państwa członkowskie, a zwłaszcza Polska powinny mieć decydujący wpływ na kształt tych polityk.

LITERATURA

- [1] Rowiński J.: Jakie korzyści z integracji, *Nowe Życie Gospodarcze*, nr 17/2007, z 9 września 2007r., s.14.
- [2] Urban R., Gburczyk S., Szczepanik I., Rowiński J., Wiegier M.: W polskiej gospodarce żywnościowej – „Nowe Życie Gospodarcze”, nr 17/2007, s. 2-4.
- [3] Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE – IERiGŻ PIB, Warszawa 2007r., s. 7-10.

THE AGRO-FOOD SECTOR PROSPECTS IN THE NEW EUROPEAN UNION MEMBERS IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL CONFERENCE TOPICS (WARSAW 19,20 FEBRUARY 2007 YEAR)

SUMMARY

The after accession period for the new European Union Members In the field of agro-food sector and rural territories, has been very successful so far. Owing to public means support the economic situation of both agro-food producers & consumers have been improved. Moreover the latter owing to the fast agro-food industry development and increase of food imports, have received enlarged cheap & richer offer of food products.

In many new EU-member countries there have been production and foreign trade turnover fluctuations.

In these respect Polish situation seems to be quite good. The main problem today is to create useful for all European Union Members including the new countries common agriculture policy and common rural territory policy autonomous model.

4 W efekcie wyróżnić należy unijną wspólną politykę rolną – *Common Agricultural Policy* (w ramach której funkcjonują płatności bezpośrednie, interwencja na rynku rolno-żywnościowym, w tym dopłaty eksportowe) oraz wspólną politykę rozwoju obszarów wiejskich – *Common Rural Development Policy* (w ramach której występują środki strukturalne).